РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента,

доцента кафедри інтелектуальної власності

та інформаційного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Кривошеїної Інги Валеріївни

на дисертацію

Єфіменко Анастасії Григоріївни

«Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. У дисертаційному дослідженні Єфіменко Анастасії Григоріївни розглядаються актуальні теоретичні і практичні питання категорії інтересу в авторському праві через призму загальнонаукових та правових підходів до розуміння категорії інтересу, впливу сучасних технологій на трансформацію реалізації інтересів авторами щодо різних категорій творів. У роботі проводиться аналіз проблем і сучасних тенденцій в сфері авторського права, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів українського законодавства. Авторка обґрунтовує підходи до визначення змісту та ролі інтересу у авторському праві та у виявленні інструментів правового забезпечення для балансування інтересів між різними зацікавленими сторонами: авторами, користувачами та державою. Ґрунтовну увагу в роботі приділено автоматизованим заходам захисту авторського права з урахуванням значення контенту, створеного користувачами у цифровому середовищі з урахуванням інтересів користувачів.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 398/04 «12» 04 2024 р.

Актуальність обраної теми дослідження не викликає заперечень адже система права інтелектуальної власності покликана забезпечувати, з одного боку, економічні інтереси володільців, з іншого – інтереси суспільства та користувачів. Саме тому вкрай актуальним є дослідження питання щодо забезпечення балансу приватних та публічних інтересів, як однієї із задач права на сучасному етапі розвитку держави, що знайшло своє відображення в розділах дисертаційного дослідження Єфіменко Анастасії Григоріївни.

Актуальність теми дисертаційного дослідження пов'язана з необхідністю наукового дослідження категорії інтересу в авторському праві з урахуванням євроінтеграційних процесів, що відбуваються в нашій країні.

З огляду на вищенаведене є підстави стверджувати, що обрана авторкою тема дослідження має значний рівень актуальності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, є аргументованими та переконливими. У роботі для обґрунтування було використано широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел цивільного права, законодавство України та окремих зарубіжних держав. Загалом кількість використаних джерел охоплює 282 найменування, що свідчить про значну аналітичну роботу авторки при написання дисертаційного дослідження та розкриття його проблематики.

Авторка дисертаційного дослідження продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, вміння застосовувати наукові методи пізнання об'єктивної дійсності: діалектичний, системно-структурний, формально-догматичний та формально-юридичний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний методів), аналізувати наукові джерела та нормативно-

правові акти, аргументовано відстоювати власну наукову позицію, а також формулювати теоретичні висновки.

Використання широкого спектру методів пізнання позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості одержаних результатів.

В роботі сформульовано значну кількість авторських положень, зокрема щодо класифікації інтересів учасників авторських правовідносин з урахуванням множинності конгломерату інтересів в авторському праві; щодо факторів впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права тощо.

Оцінка новизни результатів наукового дослідження. Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації, слід наголосити на тому, що висновки, положення і пропозиції авторки є новими, достовірними, належно обґрунтованими і логічно сформованими. Зміст і форму, в якій подано висновки, можна, в цілому, визнати вдалими.

Наукова новизна одержаних Єфіменко А.Г. результатів обумовлюється формулюванням авторської концепції щодо інтересу в авторському праві. Дисертація є комплексним дослідженням теоретико-методологічних засад інтересу в авторському праві. Наукова новизна визначається також сучасною постановкою проблеми, поглибленим дослідженням нових ідей, зарубіжних тенденцій і наявної нині практики в аспекті теми дисертації.

Крім того, в роботі дістали подальший розвиток раніше проаналізовані положення щодо інтересу в авторському праві, зокрема щодо права на справедливу винагороду, що дозволяє автору задовольнити свої матеріальні інтереси, щодо розуміння ролі і змісту інтересів автора при формуванні законодавчих підходів до захисту генеративних творінь, створених за допомогою штучного інтелекту, а також сформульовані інші нові наукові положення і висновки, які запропоновані авторкою особисто і винесені нею на захист.

Серед них найбільш вагомим слід визнати належно обґрунтовані, сформульовані і висловлені позиції щодо визначення підходів щодо розвитку інструментів вільного використання творів без згоди автора в країнах континентальної системи права, включно з Україною, в пошуках балансу між інтересами різних учасників відносин в авторському праві (п.3 новизни «уперше»); пропозиції щодо запровадження UGC-винятку в Україні на прикладі Канади для створення користувацького цифрового контенту (п.4 новизни «уперше»); щодо визначення інтересу у контексті авторського права як комплексного суб'єктивно-об'єктивного феномена, що виникає на основі аспірацій суб'єктів авторського права та інших учасників авторських правовідносин метою яких є забезпечення та реалізація потреб майнового та немайнового характеру, що стосуються творів та інших об'єктів авторського права (п. 2 новизни «удосконалено»).

Також, можемо цілковито підтримати висновок автора (п.1 новизни «набули подальшого розвитку»), що поява нових інструментів для створення творів, глобалізований доступ користувачів через онлайн-платформи та нові моделі монетизації результатів творчої діяльності, автоматизований захист авторських прав, можливості створення міжнародних угод про авторське право в епоху цифрових технологій, все це є факторами впливу технологій на реалізацію інтересів в межах авторського права. Адже на сьогодні перехід до інформаційного суспільства, використання творів в мережі Інтернет суттєво впливає на зміни які відбуваються і мають відбутись у законодавстві, що мають враховувати як інтереси авторів, так і інтереси користувачів.

Окремої уваги заслуговує визначена автором позиція (п. 2 новизни «набули подальшого розвитку»), що технологічний розвиток вплинув на кількість учасників у відносинах з авторськими правами, таких як платформи соціальних медіа, і надає користувачам більше інструментів для доступу до

творів із авторським правом, але суть інтересів залишилася незмінною, змінивши лише засоби досягнення цих інтересів. Саме тому, як поява нових учасників, так і їх інтереси потребують детального науково-практичного дослідження, що знайшло своє відображення в роботі дисертантки.

Загалом, при дослідженні проблематики роботи, присвяченої інтересу в авторському праві рецензенту імпонує підхід, який обрала авторка при підготовці дисертаційного дослідження, який передбачає проведення аналізу поняття інтересу в авторському праві в контексті євроінтеграційних процесів України.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації та їх достовірності.

Досягнення визначеної мети та завдань дисертаційного дослідження забезпечується системою методів наукового пізнання. Основні положення та структурні елементи дисертації відповідають об'єкту й предмету дослідження. Зміст дисертації, наукових праць, опублікованих за темою дослідження підтверджують обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації. У представленій роботі дисертантці вдалося розробити та сформулювати наукові положення, висновки та пропозиції, які відповідають критерію їх новизни, і, в сукупності, вирішують виявлену наукову проблему. Ґрунтовні висновки свідчать про аналіз достатньої кількості наукових джерел, серед яких міжнародні та регіональні документи, національне законодавство та судова практика, вітчизняна та зарубіжна правова доктрина. Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій обумовлюється вірно обраною методологією, ретельним аналізом вірно обраної літератури.

Структура дисертації є послідовною, логічно обґрунтованою і обумовлена завданнями та метою дослідження.

Дисертаційна робота складається з вступу, переліку умовних позначень. трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків до кожного розділу й загальних висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі роботи досліджується генеза появу інтересу через призму розвитку авторського права, питання загальнонаукових та правових підходів до розуміння категорії інтерес.

Другий розділ присвячено суб'єктам інтересу в авторських правовідносинах, зокрема загальній характеристиці учасників авторських правовідносин через призму їх інтересу; впливу сучасних технологій на трансформацію реалізації інтересу авторами щодо різних категорій творів; питанням авторського права та основоположних прав людини у мовах інформаційного суспільства.

В третьому розділі досліджуються питання правового забезпечення збалансування інтересів в авторському праві, зокрема щодо вільного використання творів без згоди автора в умовах цифрового середовища, питання справедливої винагороди за використання творів у цифровому середовищі, а також питання автоматизованих заходів захисту авторського права у цифровому середовищі.

Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним та послідовним, що дозволило всебічно висвітлити значне коло актуальних питань. Дисертаційне дослідження містить низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість.

Представлене дисертаційне дослідження свідчить про ґрунтовне та комплексне опрацювання джерельної бази, яка налічує 282 найменування, що свідчить про значну аналітичну роботу авторки при підготовці роботи та є цілком достатнім для досягнення поставлених завдань наукового дослідження.

Отже, в цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації є достатньо високим, пропозиції зроблені на належному науковому рівні. Дисертаційна робота виконана згідно встановлених вимог, завершується науковими висновками, пропозиціями щодо удосконалення чинного цивільного законодавства.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності – як основа подальшого наукового дослідження ролі інтересу у авторському праві та межах збалансування інтересів різних учасників правовідносин;
- правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства у сфері авторського права з метою адаптації існуючих інструментів правового забезпечення інтересів у авторському праві;
- правозастосовній діяльності – запропоновані практичні рекомендації, які можуть бути використанні для збалансування інтересів різних учасників правовідносин в межах реалізації їх прав;
- навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Авторське право та суміжні права», «Право інтелектуальної власності в мережі Інтернет», «Право інтелектуальної власності в креативних індустріях», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з зазначених дисциплін.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях. Кількість публікацій, їх повнота, апробація результатів дисертації відповідають встановленим нормативним вимогам. Зокрема, основні положення та результати дисертаційного дослідження відображені у 4 наукових статтях, три з яких опублікованих у фахових виданнях, перелік яких

затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжних періодичних виданнях, та 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз дискусійних положень та основні зауваження. Позитивно оцінюючи актуальність і високий науковий рівень проведеного Єфіменко А.Г. дослідження, його обґрунтованість і достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну значимість його результатів для вирішення низки правових проблем у сфері інтелектуальної власності, та цивільного права звернемо увагу на дискусійні моменти і висловимо зауваження щодо окремих положень роботи:

1.На думку рецензента потребує корегування п.3 новизни «набули подальшого розвитку» (стор. 32, стор. 40) в контексті застосування категорії «розпоряджання виключними майновими правами». Адже як Цивільний кодекс України в статті 1107, так і закон України «Про авторське право і суміжні права» в ст. 48 застосовують категорію «розпоряджання майновими правами».

2. На стор. 36 авторка зазначає, що в теорії інтелектуальної власності виділяють утилітарну теорію, пропрієтарну теорію, теорію особового права та соціального планування, в подальшому розкриваючи суть кожної із них. В той же час поза увагою залишена ціла низка інших теорій, як то деліктна теорія, рентна теорія, договірна теорія, теорія виключних прав та інші.

3. Також зауважимо, що по тексту роботи прослідковується підміна поняття «охорона» поняттям «захисту», що потребує відповідного внесення змін у текст (стор. 41, 44, 49, 79, 104, 123, 134, 147, 165)

4. На стор. 59 авторка відсилає до норм закону України «Про авторське право і суміжні права», а саме ст. 15, 24, 26 щодо оперування різними поняттями, а саме «законні інтереси автора», «законні інтереси власників образотворчого мистецтва» , в той час як зазначені норми не містять в собі категорію «інтерес».

5. На думку рецензента потребує додаткової аргументації позиція авторки (стор. 156) відповідно до якої «користувачі виграють від чітких, простих і

доступних правил, що роз'яснюють ситуації, в яких вони можуть отримати доступ або іншим чином використовувати твір, не порушуючи чиїсь права», адже закон України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року в ст. 22-29 чітко встановлює випадки вільного використання творів, що не вважаються порушенням авторських прав.

6. Потребує додаткової аргументації позиція авторки (стор.180) відповідно до якої «автор або може розірвати договір повністю або частково, якщо інша сторона договору належним чином не використовує об'єкт авторського права або суміжних прав протягом розумного періоду після укладення договору», а саме що мається на увазі «під частковим розірванням договору».

7. На думку рецензента пропозиції авторки викладені на стор. 181-182 щодо створення комітету при НОІВ для вирішення спорів між авторами та іншою стороною не мають практичного підґрунтя, враховуючи наявні на сьогодні альтернативні способи вирішення спорів, в тому числі і медіації. Крім того, пропозиція закріплення на рівні закону умови відповідно до якої, «якщо протягом трьох місяців з моменту надсилання копії рішення комітету з вирішення спорів сторонами спору, жодною із сторін не було подано заяви про оскарження рішення до суду, то після закінчення цього строку, вважається, що сторони погоджуються з висновками викладеними в цьому рішенні», жодним чином не позбавляє сторони права звернутись до суду після закінчення тримісячного строку.

8. В роботі не висвітлено питання нового поняття, що з'явилось в законодавстві України про авторське право і суміжні права, а саме те, що стосується «сирітських творів». Вважаємо, що дана категорія слугує забезпеченню інтересів користувачів і держави в цілому в контексті збереження культурної спадщини. Тож розгляд даного питання міг би лише прикрасити роботу.

В той же час висловлені зауваження спрямовані, переважно, на уточнення пропозицій авторки і виявлення дискусійних питань, не торкаються концептуальних положень дисертації, а тому не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Результати дисертації Єфіменко А.Г. мають як теоретичне, так і практичне значення, розвивають доктрину права інтелектуальної власності і можуть бути використані у подальших теоретичних дослідженнях і практиці у проаналізованій сфері.

Загальний висновок дисертаційного дослідження. Дисертація Єфіменко Анастасії Григоріївни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому самостійні, науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретного наукового завдання щодо дослідження інтересу в авторському праві. Враховуючи наведене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обґрунтованості висловлених авторкою у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. Основні положення дисертації, належним чином були відображені у наукових працях, їх кількість відповідає відповідним вимогам. Висновки дисертаційної роботи містять необхідні ознаки наукової новизни та є авторськими. Підготовлені дисертанткою пропозиції можуть бути використані у законотворчій та правозастосовній практиці, науково-дослідній роботі та навчальному процесі.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження Єфіменко А.Г. відповідає встановленим для такого виду робіт вимогам. Дисертаційне дослідження пройшло необхідну апробацію.

Дисертація оформлена відповідно до вимог, які ставляться до такого роду робіт МОН України, вирізняється грамотною юридичною мовою. Авторка вміло використовує професійну лексику і термінологію, подає матеріал логічно і доступно для сприйняття.

Таким чином, дисертацію Єфіменко Анастасії Григоріївни «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» можна охарактеризувати як самостійну завершену кваліфіковану наукову працю, яка містить результати проведених авторкою ґрунтовних досліджень і є важливим внеском як у науку цивільного права загалом, так і у регулювання чинним законодавством України відносин у названій сфері.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертація Єфіменко Анастасії Григоріївни «Інтерес в авторському праві: теоретико-методологічні засади» за своїм змістом, науковими результатами, новизною та іншими показниками відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права
Навчально- наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка Інга КРИВОШЕЇНА

Підпис засвідчую
Вчений секретар НН
Карауліна Н.В.
12.04.2024р

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 395 к/12
«12» 04 2024 р.